

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України [Електронний ресурс] : від 13.03.2012 р. № 4495-VI. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : від 02.12.2010 р. № 2755-VI. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print1361273706890735>
3. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99>
4. Про затвердження Порядку проведення контрольного аналізу сировини, матеріалів і продуктів переробки, контрольного запуску у виробництво сировини та матеріалів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 429. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/429-2012-п>



УДК 338.48:910.4:332.1

К. М. Горб, кандидат географічних наук, доцент
кафедри менеджменту ЗЕД Академії митної
служби України

ТРАНСКОРДОННИЙ ТУРИЗМ І ПРОБЛЕМИ ЙОГО МИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Подано й розкрито сутність транскордонного туризму як важливого елемента міжнародного туризму, показано його значення у розвитку прикордонних регіонів, виявлено його позитивні та негативні наслідки для розбудови держави й забезпечення національної безпеки, запропоновано шляхи подолання таких негативних наслідків і запобігання ризикам, окреслено роль митних органів у забезпеченні безпеки держави під час транскордонних турів.

Ключові слова: *транскордонний туризм; транскордонне співробітництво; митне забезпечення транскордонного туризму.*

The article presents and discloses the essence of cross-border tourism as an important element of international tourism, is showed its importance in the development of the border regions, revealed its positive and negative consequences for the development of the state and ensure its national security, proposed ways to overcome these negative effects and to minimize the risks, outlined the role of customs authorities in ensuring the safety of the state in the implementation of cross-border tours.

Key words: *cross-border tourism; cross-border cooperation; customs security of cross-border tourism.*

Постановка проблеми. Міжнародний туризм як суспільне явище охоплює поїздки осіб, що подорожують з туристичною метою за межі країни постійного проживання. Термін “міжнародний туризм” добре відомий і поширений, але поняття транскордонного туризму виникло порівняно нещодавно, хоча як явище існує тривалий час. В основі цього явища лежить принцип виділення транскордонної території. Це поняття суттєво відрізняється від поняття прикордонної

© К. М. Горб, 2014

території. Територія держави, що розташована безпосередньо біля державного кордону, є прикордонною територією, а транскордонна територія – це єдина система прилеглих прикордонних територій двох або більше держав, для якої характерна певна спільність (природна, історична, господарська тощо), через котру відбувається сполучення між ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних умовах поширення процесів транскордонного співробітництва багато країн приділяють підвищену увагу питанням транскордонного туризму, але недостатнім залишається наукове обґрунтування цього явища і формулювання проблем, пов'язаних з його розвитком. Серед авторів, публікації яких повністю присвячені проблемам транскордонного туризму, слід назвати насамперед російських фахівців О. В. Євстроп'єву та Д. С. Юрочкіна. В Україні названі проблеми розглядаються в окремих працях і лише фрагментарно.

Мета статті – розгляд транскордонного туризму як важливого елемента туристичної системи, а також виявлення й обґрунтування проблем, пов'язаних із діяльністю митних органів на транскордонних територіях щодо регулювання транскордонних туристичних потоків.

Виклад основного матеріалу. Транскордонний туризм – це різновид туристичної діяльності, в основі якого лежить розвиток туристичної інфраструктури та організація туристичних маршрутів на транскордонній території, а також безпосередньо поблизу неї. Цей різновид економічної діяльності – важливий механізм розвитку міжнародних відносин і зміцнення економічного співробітництва. В основі транскордонного туризму лежить не просто перетин кордону з метою відпочинку в іншій країні, а саме туризм на транскордонній території (як єдиному цілому) з перетинанням кордону як необхідним елементом [1]. Загальну принципову схему місця транскордонного туризму в загальній туристичній системі подано на рис. 1.

Як одна з форм міжнародного туризму транскордонний туризм, безумовно, пов'язаний з перетином державних кордонів. Його характерна відмінна особливість – взаємозалежний та узгоджений рекреаційний розвиток двох і більше відокремлених одна від одної державних територій, що утворюють єдиний рекреаційний простір і прилягають до певних транскордонних коридорів (шляхів) з пунктами прикордонного й митного контролю [2]. Отже, питання митного забезпечення транскордонного туризму – один із важливих напрямів обґрунтування його розвитку.

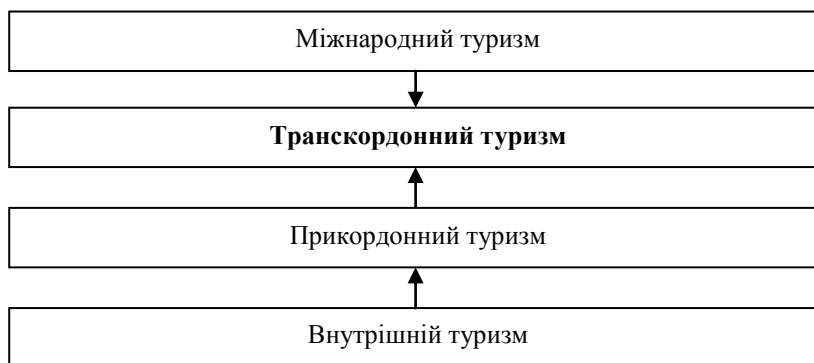


Рис. 1. Місце транскордонного туризму в туристичній системі

Міжнародний туризм у світовому масштабі розвивається стабільно й високими темпами. Міжнародні туристичні зв'язки стали потужною складовою загального процесу інтернаціоналізації соціально-економічних відносин. У багатьох країнах сформувалась і розвивається індустрія туризму, що має значну матеріальну базу та забезпечує робочими місцями мільйони людей, взаємодіє практично з усіма галузями світової економіки. Оскільки транскордонний туризм є складовою частиною міжнародного туризму і неодмінно передбачає перетинання туристами державного кордону, то першочергово слід розглянути основні загальні туристичні потоки між Україною та іншими країнами. У зв'язку з цим у табл. 1, 2 ми подаємо першу десятку країн, з яких найбільше громадян відвідали Україну з туристичною метою, і, відповідно, першу десятку країн – лідерів за відвідуваннями українських туристів у 2013 р.

Аналіз обох таблиць засвідчує, що значна роль у “туристичних взаємовідвідуваннях” України належить сусіднім країнам. Зокрема, за обома напрямками до першої десятки входять Російська Федерація, Білорусь, Польща, а також морський сусід нашої держави – Туреччина. До того ж за туристичними відвідуваннями українців одинадцяте місце належить сусідній Румунії (9311 чол.) [3]. Зазначені факти підтверджують актуальність окремого розгляду та аналізу розвитку транскордонного туризму України.

Таблиця 1

Перші десять країн за туристичними відвідуваннями України їх громадянами у 2013 р. *

№ з/п	Країна	Кількість іноземних туристів, що відвідали Україну у 2013 р., чол.
1	Російська Федерація	270 689
2	Німеччина	30 354
3	Туреччина	24 615
4	Білорусь	18 320
5	Польща	17 908
6	Узбекистан	16 282
7	США	14 390
8	Велика Британія	14 271
9	Ізраїль	8950
10	Франція	6087

* Складено за [4]

Слід зазначити, що в Україні, як і в багатьох інших країнах, нині поширені заходи в межах транскордонного співробітництва. Транскордонне співробітництво – спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, що визначена їх національним законодавством [5]. Транскордонний туризм, відповідно, слід вважати одним із важливих напрямів транскордонного співробітництва.

Одним із найвагоміших інструментів здійснення проектів у межах транскордонного співробітництва для України виступають єврорегіони [5; 6]. Україна ще з 1993 р. включи-

лась у процес створення єврорегіонів, що відображає загальноєвропейські та світові тенденції міжнародного прикордонного і транскордонного співробітництва. У загальному розумінні єврорегіон – це форма транскордонного співробітництва між територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів двох або більше держав, що мають спільний кордон, спрямованого на координацію взаємних зусиль і здійснення ними узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності відповідно до національних законодавств і норм міжнародного права для розв’язання спільних проблем в інтересах людей, що населяють його територію по різні сторони державного кордону [6].

Таблиця 2

Перші десять країн за туристичними відвідуваннями українськими громадянами у 2013 р. *

№ з/п	Країна	Кількість українських туристів, що відвідали країну у 2013 р., чол.
1	Російська Федерація	68 500
2	Туреччина	62 811
3	Єгипет	38 669
4	Польща	31 905
5	Чехія	22 541
6	Білорусь	20 232
7	Ізраїль	17 963
8	Греція	17 650
9	Об’єднані Арабські Емірати	10 493
10	Австрія	14 081

* Складено за [4]

На державних кордонах України за 1993–2012 рр. створено дев’ять єврорегіонів: Буг, Верхній Прут, Нижній Дунай, Карпатський, Дніпро, Слобожанщина, Ярославна, Донбас і Дністер – як організаційні форми співробітництва адміністративно-територіальних одиниць прилеглих держав, до функціонування яких залучено Вінницьку, Волинську, Донецьку, Закарпатську, Івано-Франківську, Луганську, Львівську, Одеську, Сумську, Харківську, Чернівецьку та Чернігівську області. Після набуття членства в Європейському Союзі сусідніми з Україною державами виконуються програми сусідства “Польща – Білорусь – Україна”, “Угорщина – Словацьчина – Україна”, “Румунія – Україна”, мета яких – поліпшення соціально-економічної ситуації у прикордонних адміністративно-територіальних одиницях країн – учасниць таких програм. Туризм, у тому числі транскордонний, є одним із провідних напрямів реалізації проектів у межах транскордонного співробітництва фактично для всіх названих єврорегіонів [3; 7–9]. У сучасних умовах слід визнати актуальним розвиток транскордонного туризму насамперед на західних, північно-західних і південно-західних кордонах України.

Вищевикладені обставини зумовлюють необхідність особливого підходу і прикордонних військ, і митної служби України щодо контролю та регулювання як прикордонних, так і транскордонних туристичних потоків. У зв’язку з цим слід визнати, що транскордонний туризм у цілому для держави має не лише позитивні риси, але й можливі негативні наслідки щодо забезпечення її національної безпеки. В узагальненому вигляді такі наслідки подано на рис. 2.

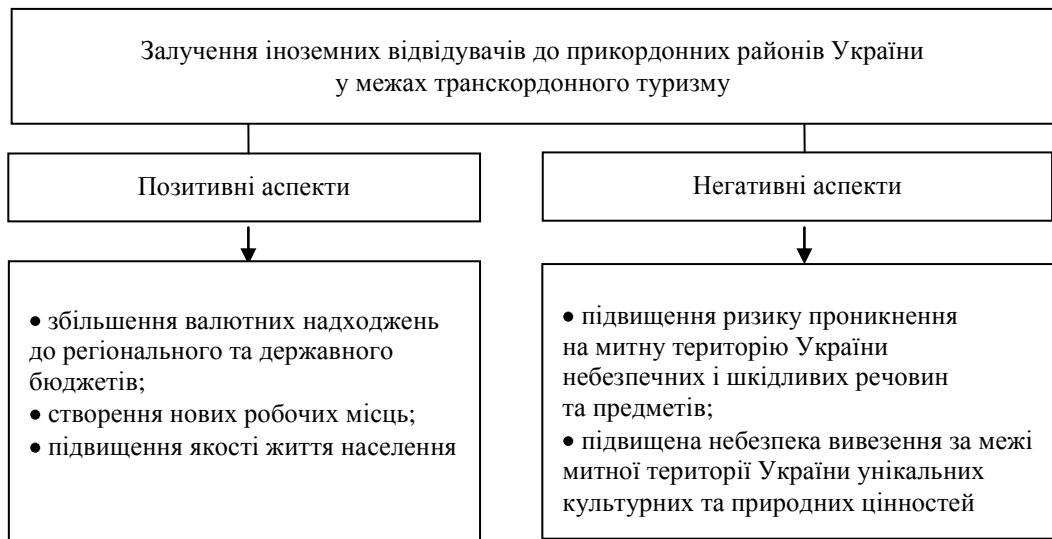


Рис. 2. Основні наслідки та проблеми розвитку транскордонного туризму в Україні

Прикордонні райони України, як і більшості країн світу, переважно периферійні в соціально-економічному аспекті. Саме віддаленість від великих центрів соціально-економічного життя своєї та сусідньої країни з їх космополітичними рисами, важкодоступність і важкопрохідність багато в чому дозволили цим районам зберегти найцінніші шари природної та історико-культурної спадщини, яку в сучасних умовах можна трактувати чи не найважливішим стратегічним ресурсом соціально-економічного розвитку таких територій. Важливе в цьому сенсі залучення іноземних туристів, переважно з прилеглих країн, до відвідування в рамках туристичних маршрутів української культурної та природної спадщини у прикордонних районах, що має забезпечити значне збільшення валютних надходжень до місцевого і державного бюджету, створити нові робочі місця, що, у свою чергу, сприятиме суттєвому зміцненню регіональної економічної безпеки. При цьому лібералізація розвитку іноземного туризму, що пов'язана з нарощуванням залучення громадян інших держав у ролі туристів, неодмінно супроводжується спрощенням туристичних формальностей – паспортних, візових, митних, валютних і медичних. Отже, слід вказати на необхідність запобігання таким негативним наслідкам даного спрощення. По-перше, підвищення ризику проникнення на митну територію України небезпечних та шкідливих речовин і предметів, у тому числі продуктів харчування, що може негативно вплинути на стан здоров'я населення. Це також стосується і ризику проникнення разом з іноземними туристами різноманітних небезпечних хвороб. Дана проблема має бути предметом підвищеної уваги митних органів і санітарно-епідеміологічних служб. По-друге, це підвищена небезпека вивезення за межі митної території України унікальних рухомих культурних і природних цінностей. Проблема потребує додаткової уваги як митних органів, так і пам'яткоохоронних та екологічних служб, причому з обов'язковим залученням професійних мистецтвознавців до контролю перетинання предметами рухомої спадщини України вітчизняного митного кордону.

Актуальні щодо цього проблеми облаштування державного кордону надійними засобами захисту країни від неконтрольованого перетину (в обох напрямках) тими чи іншими товарами та предметами. Проаналізувавши за допомогою топографічних карт прикордонних областей місця розташування митних об'єктів на кордоні та місця перетину кордону шляхами різного значення,

дійшли висновку про значну незабезпеченість кордону митною інфраструктурою. Головним чином немає митних об'єктів, по-перше, на багатьох дорогах місцевого значення, що перетинають кордон, по-друге, на так званих "мікротранзитних" шляхах, де певна дорога фрагментарно заходить на територію України та, відповідно, перетинає кордон у двох відносно близько розташованих одне від одного місцях, здебільшого на значній відстані від будь-яких населених пунктів.

Предметом особливої уваги митних органів слід визнати потенційні місця підвищеного ризику неконтрольованого перетину митної території України тими чи іншими предметами та матеріальними цінностями. Очевидно, що потенційно можуть бути зловживання туристичною діяльністю з метою матеріального збагачення в обхід національних законодавств. Під виглядом "транскордонного туриста" може приховуватись досвідчений контрабандист. Тому першочерговим заходом митної політики в цьому напрямі, на наш погляд, має бути проведення ґрунтовної роботи щодо ідентифікації та інвентаризації таких місць з обов'язковою оцінкою ступеня ризику.

Після диференціації даних місць за ступенем ризику можна приймати рішення щодо їх облаштування спорудами й засобами митного контролю та щодо створення тут окремого структурного підрозділу митного органу. У тих випадках, коли створення нового митного об'єкта виявиться економічно недоцільним, можна запропонувати організацію, по-перше, митного контролю у мобільному або сезонному режимі, по-друге, добровільного залучення місцевого населення до виконання спостережних і контрольних функцій через органи місцевої влади, установи освіти, громадські організації тощо, а також тіснішу взаємодію з органами прикордонної служби України та митними органами прилеглих держав.

Іншим важливим напрямом роботи митних органів щодо контролю й регулювання транскордонних туристичних потоків є інформування туристів про митні правила тих держав, митний кордон яких вони перетинають у межах реалізації транскордонного туру, з метою запобігання непорозумінням та недопущення порушень митних правил через їх незнання. У даному разі інформація про митні правила кожної країни, де подорожує турист, має обов'язково надаватися не окремо, а в зібранні. Таке зібрання, крім змістовної, може передбачати також оцінку частину, що вміщувала б такі дві складові: по-перше, ступінь зручності для туриста митних правил обох (або трьох) країн у порівнянні, по-друге, ступінь узгодженості митних правил за напрямками перетину кордону. Нагальність останньої проблеми впливає з великої розбіжності у дозволах різних країн на безмитне ввезення та вивезення предметів, товарів і валюти: те, що пропущено на законних підставах у країні виїзду (виходу), може бути заборонено до ввезення митницею країни прямування.

Ураховуючи, що специфіка транскордонного туризму передбачає однаково реалізацію організованих і самодіяльних маршрутів, інформування про митні правила має здійснюватись як через туристичні організації, що розробляють та реалізують такі тури, так і через митні органи, а також дирекції транскордонних природно-заповідних установ (національних парків, заповідників тощо, території яких підходять до державного кордону у двох або більше сусідніх країнах). Крім того, протягом самого маршруту транскордонного туру можуть бути розміщені інформаційні стенди (щити) з інформацією про митні правила країн, якими він проходить.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Транскордонний туризм як перспективний напрям транскордонного співробітництва, зміцнення добросусідських відносин між країнами, безсумнівно, заслуговує на всебічний розвиток і державну й міждержавну підтримку. Він здатен значно збільшити надходження до державного й місцевих бюджетів, сприяти підвищенню рівня зайнятості та в цілому рівня життя місцевого населення прикордонних регіонів. Але при цьому підвищується ризик проникнення контрабанди на територію країни, а також вивезення з країни цінних предметів культурної та природної спадщини. Тому важлива ідентифікація місць такої потенційної небезпеки і посилений митний та прикордонний контроль.

Список використаних джерел:

1. Юрочкин Д. С. Мифы и реалии трансграничного туризма на Алтае [Электронный ресурс] / Юрочкин Д. С. – Режим доступа : <http://afrmat.ru/publication/index.html>
2. Евстропьева О. В. Трансграничный туризм в сопредельных регионах России и Монголии / Евстропьева О. В. – Иркутск : Изд-во Института географии им. В. Б. Сочавы СО РАН, 2009. – 143 с.
3. Виїзд громадян України за кордон за країнами, до яких вони виїжджали, у 2013 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/tyr/tyr_u/vigw2013_u.htm
4. В'їзд іноземних громадян в Україну за країнами, з яких вони прибули, у 2013 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/tyr/tyr_u/vig2013_u.htm
5. Про транскордонне співробітництво : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 45. – Ст. 499 (зі змінами, внесеними згідно із законами № 1833-VI (1833-17) від 21.01.2010, ВВР. – 2010. – № 12. – Ст. 116 ; № 5463-VI (5463-17) від 16.10.2012. – ВВР. – 2014. – № 4. – Ст. 61).
6. Мікула Н. Євро регіони: досвід та перспективи / Мікула Н. – Львів : ІРД НАН України, 2003. – 222 с.
7. Круглий стіл “Транс кордонний туризм на території євро регіону Буг: проблема хостелів” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nauka.profi.net.ua/index.php?newsid=1173179860>
8. Транс кордонний туризм між Івано-Франківщиною, Закарпаттям та Румунією [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukr.net/news/transkordonnij_turizm_m_zh_vano_frank_vwinoju_zakarpattjam_ta_rumun_ju-14121662.html
9. Транс кордонний туризм у євро регіоні Нижній Дунай [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ri.ro/arh-art.shtml?lang=12&sec=406&art=22441>

